

ÜSTÜN AKMEN

Ni, Schuster adanmış? Sonuçta aynı hafta içinde yazıyor
ve son cümlede herkeşin bir cümle cümlesi, Jan Jaga

Özdemir Abi'ne

Mektuplar

Oyun Eleştirileri

1968-1969 yılında
yazdığı 'Aziz Ulu' ve 'Ölümünle Tanrı' başlıklı oyunun
birlikte Hemenzi ve 405 ismiyle, 'Ölümünle Tanrı'

Bu oyunda Brecht'in 'mucit' yarın ustalarıyla ilgili
görüş de daha net.

Oyun, 'mucit' Esken'in mikemal bir sahne ile gösterildi
kullanılan 'mucit' Esken'in mikemal bir sahne ile gösterildi

Mitos - Boyut Yayınları • Tiyatro / Kültür Dizisi 128

Ölümün alması sonucu öldürülen, bu sonuçla ilgili de sözler

GÜCÜN KULLANIMIYLA İLGİLİ MÜTHİŞ BİR OYUN: DERS

İstanbul, 18.12.2013

Özdemir Abi,

İnanmayacaksın, ama gösteren ve anlatan olmaktan çok deneyimleten ve duyumsatan bir tiyatro anlayışıyla dikkat çeken Amerikalı makale, oyun ve senaryo yazarı, yönetmen David Mamet (1947)'in 1992 yılında yazdığı *Oleanna*, Tiyatro Fora yapımı olarak ve Tufan Karabulut'un akıcı Türkçesiyle *Ders* başlığı altında oynanmakta.

Ders'te de eylemler şiddete dayalı, sözde ise küfür ve argodan yararlanılıyor.

Agresif ve provakatif özellikleriyle de biçim olarak In-Yer-Face'e yaklaşıyor.

Sana öğretecek değilim elbette, ama *Ders*, bal gibi Amerikan Üniversiteleri'nde 1978'de başlayan, 1990'larda yoğunlaşan ve sertleşen "Siyasal Doğruluk-Political correctness" akımını yansıtmakta.

Siyasal doğruluk; farklı dil, din, kültür ve cinsiyetten kişileri incitmemek amacıyla, özenle kullanılan ifade, düşünce ve uygulamaları tanımlamak amacıyla örneklenen bir terim. Daha çok sıfat haliyle "siyaseten doğru" şeklinde söyleniyor ve günümüzde "farklı olanları" incitmemek için yapılan bazı uygulamaların pratik olmadığı ya da özünde yanlış olduğu fikrinde olan karşıt taraflar tarafından eleştirel anlamda kullanılıyor.

David Mamet, *Ders*'i Amerika'da geçen gerçek bir olayın senato tutanaklarından esinlenerek yazmış.

Duygu yüklü bir kadın-erkek savaşı...

İzleyicinin yüreğini havalandıran ve doğruya ulaştıran anlamlı bir güç...

Ayrıcalık, istismar ve eğitim süreci konusunda sorular sormaya yönelten bir oyun.

Ders'te öğrenci gücü ve öğrenci öcü işlenirken, bir yandan da yüksek öğrenimin değerleri tartışılıyor.

Bu öğrenime uygun olsa da, olmasa da, değerini bilse de, bilmese de, yüksek öğrenim her öğrenci için bir hak mıdır, daha çok öğrenci, daha kötü öğretim mi demektir konuları miniciklanıyor.

Bu oyunda da, Mamet'in diğer oyunlarında olduğu gibi, anahtar sözcüklerde.

Konu o kadar ilginç ki (belki unutmuştur) özetlemeden edemeyeceğim.

Profesör John, bir perdede öğrenciyle çok sevecen konuşurken, istediği evi satın alması tehlikeye düşünce, telefonda “canına okurum” edasıyla söyleniyor ve “yasalara başvurma” tehdidini savuruyor. Carol: “Öğret bana” diye bağıyor, profesörün onun beynini geliştirmesine, doğuştan hak sahibiymiş gibi davranıyor.

Bu olmayınca öç alma tutkusu geliyor.

Güç öğretmenden öğrenciye geçmiştir.

Carol yalnız değil ki!

Arkasında “benim grup” dediği güçler bulunuyor.

İkinci perdede öğrenci Carol, Profesörün babacan konuşmasını ve kendisine dokunmasını “cinsel taciz” olarak suçluyor.

John, belli sözcüklerin belli anlamları olduğundan yana tavır alırken; öğrenci, sloganları yeğleyen grup akımlarına sığınıyor.

John’a göre, öğretim öğretmene dayanmakta, öğrenciyse sadece sorumluluk taşımaktadır.

John, kendini iktidar sahibi yüce bir güç olarak görmektedir ve öğretim sorunlarına, güçlüklerine duyarsızdır, tanıklar önünde hayranlık kazanmaya alışmıştır.

Onun yanlışı, eğitim sisteminin çöküşüne katılmaktır.

Düşüncesini savlamak adına öğrenciye en yüksek notu vermeyi vaat ediyor.

Yeter ki Carol gelsin, konuyu yeniden tartışsınlar.

Öğretmen öğrencinin uydusuna girmiştir artık, öğrenci de yeni edindiği gücü fark etmeye başlıyor.

Sonunda, kızın iğneli laflarından bunalan profesör ona vuruyor, böylece kızın avucunun içine iyiden iyiye düşüyor.

Mamet’a göre bu öğrenci, “Yeni Kadın”dır.

En çirkin, en yıkıcı şeyleri, vicdanı rahat olarak, serinkanlılıkla yapan “Yeni Kadın”.

Mamet, o muhteşem zekâsıyla, dil açısından bir dokunuşun ya da kaygı ifadesinin “cinsel taciz” sayılabildiği günümüzde, bu sözcüğün gerçek anlamının ötesinde nasıl kaybolduğunun altını çiziyor.

İnsanlar dil ve anlam konusunda anlaşıyorlarsa, son derece iyi niyetli “hoşça kal” deyiminin bile insanlarda artık kaygılı sancılar uyandıracağını söylüyor.

Ders’in sahne ve ışık tasarımlarını Tufan Karabulut ve Arda Kavaklıoğlu birlikte yapmış.

Dekor, yazarın isteğine neredeyse birebir uygun...

Işık tasarımıysa ışığın hangi geçici ya da kalıcı olguların algılanmasını gerektirdiğini iyi değerlendiremiyor. Anlamayı kolaylaştırmıyor. Nesneler iyi kontrastlanmamış.

Diğer taraftan Tufan Karabulut (1968), hiç kuşkusuz yok ki tiyatrodaki birleşik tepki olgusunu çok iyi biliyor. Yanı sıra, bilinçli zihinlerden birleşik tepkinin öyle şıpınışı elde edilemeyeceğinin de ayırtında.

Ders’in rejisinde düşünceden doğan heyecanı değil, heyecandan doğan düşünceyi yeğlemiş ki bana sorarsan pek de iyi etmiş. Dolayısıyla, öncelikle heyecan tepkisini başarıyla eline geçirmiş.

Tufan Karabulut John karakterine bürünürken de, canlandırdığı karakterle bütünleşerek kusursuz bir aktarıma erişiyor.

Genç oyuncu Suzan Acun (1979) ise, oyun sırasında jestlerini “haddehane”den geçiriyor. “Haddehane”den çıkma jestlerini yeri geldiğinde kesiyor, parçalara bölüyor, sonra yeniden yapııştırıyor.

Söylemek istediğim kısaca şu Özdemir Abiciğim, tiyatromuza Suzan Acun gelmiş ve de benim haberim olmamış!

Diyeceğim şu ki, duyguları ne denli incelikli olursa olsun, Carol’ı üstbilince, doğaya yaklaştırıyor.

Üstbilinci, gerçekliğin ya da daha çok doğa ötesinin bittiği yerde doğanın aklın vesayetinden kurtulduğu, geleneklerden, önyargılardan, zorlamadan kurtulduğu yerde başlatıyor.

Özdemir Abi, sana bir şey deyiveririm mi?

Suzan Acun, şu kasvetli günlerde içime serin sular serpiyor.

Sevgiyle...

ÜSTÜN AKMEN, Özdemir Abi’me Mektuplar